

АССАЛАМ

www.assalam.ru

НА КУМЫКСКОМ ЯЗЫКЕ

БУСУРМАНЛАНЫ РУГЪАНИ-ЯРЫКЪЛАНДЫРЫВ ГАЗЕТИ

№ 8 (109) Айда бир керен чыгъарыла / август 2008 г. / шагъбан 1429 г. Багъасы 15 манат

РЕДАКТОРНУ КОЛОНКАСЫ

Рамазан ай

Ассаламу алейкум, аявлу дин кърдашлар ва къызардашлар! Муна гелди бизге суюкюмлю ва аявлу рамазан ай. Бу сыйлы айгъа бакъгъан умутубуз уллу, шону геливю булан редакцияны атындан сизин къутлайбыз.

Озокда, муфти де айтгъанлай, заман нече де чалт гете ва кѐп затны гѐзден чыгъарып къоябыз. Сыйлы рамазан айда буса, бу чалт ътеген яшавну бираз токътатмагъа къарап, ибадатыбызны камиллешдиривге, яшавубузну гъакъында ойларыбызны жыймагъа, ѐрукълашдырмагъа бизге лап онгайлы замандыр. Рамазан ай ашсыз, ач турувну айы болуп къалмас учун, напсыбызгъа бакъгъан талапларыбызны къатты кюйде яшавгъа гъали чыгъарып болмасакъ, къаст этмесек ѡз ѡзюбюзге рази къаларыбызны дагъы? Аллагъу таала бизге савгъат этген бу айны ниъматларындан, яхшылыкъларындан пайдаланмасакъ, шогъар гъаракат этмесек ѡзюбюзню алдатгъан болмасбызмы? Яратгъаныбыз рагъмулгъуну къапуларын генг этип ачгъанда, шондан ѡтып гетсек, ѡз ѡзюбюзню урлагъандай боларбыз. Алда эшитгенбиз, бу номерде де рамазан айны берекетини гъакъында язабыз ва сизге де, бизге де шондан пайда болсун деп умут этебиз. Яхшы ишлерибизни бу сыйлы ай болгъан чакъы кѐп этмеге къасткъылайыкъ, яманлыкълардан да сакъланып. Уългюлю кюйде ораза да тутуп, ойларыбызны да, ишлерибизни де ѐрукълашдырып болсакъ, рамазан айны яхшылыгъы, Аллагъ буюрса, къалгъан айлагъа да узатылар бугъай.

Дюньядагъы бары да бусурманлагъа бу сыйлы ай яхшы мурадларына етишмеге Аллагъ кѐмек этсин! Ибадатыбызны, къылыгъыбызны яхшылашдырмагъа Яратгъаныбыз гюч де, гъакъыл да берсин!

КЪУТЛАВ

Аявлу кърдашлар ва къызардашлар!

Бусурманлар лап кѐп сюеген ай – сыйлы рамазан гелив булан барыгъызыны да къутлайман!

Бир рамазан айдан башгъасына заман бир мюгълетдей нече де чалт гете, шо да яшавубуз тез ѡтегенни шагъаты. Яратгъаныбыз салгъан бир борчдан башгъа борчгъа ерли оланы кютюп яшайгъан насиплидир. Гюн беш бѐлюкге бѐлюне: бир

ГЪАЖ –2008

Б.БЕКМУРЗАЕВ,
ДР-ни Гъукуматыны дин масъалалагъа къарайгъан комитетини председателини биринчи заместители

2008-нчи йыл гъаж къылма барагъан россиялы бусурманлагъа Сауд Арабстан Королевствогъа гирмек ва чыкъмакъ учун документлерин гъазир этип беривню болжалларыны гъакъында.

2008-нчи йыл 28-нчи апрелде Россия Федерацияны делегациясыны гъажны масъалаларына ва 1429-й (2008 й.) гъаж къылма барагъан россиялыны къабул этивню шартларына байлавлу масъалалагъа гѐре Сауд Арабстангъа сапары болду.

Сѐйлешивлени гъасиллерине гѐре, Россияны регионларыны бусурман ругъани управлениелерине токъташдырылагъан квоталаны ва гъаж къылма барагъан россиялыны къабул этивню шартларына байлавлу болуп раз-

Бусурманлар лап кѐп сюеген ай

намазны вакътисинден башгъасыны заманы гелгенче. Иманлы адамны йылы буса бир рамазан айдан, гъажны заманы гелгенче, Къурбан байрамгъа ерли, сонг мугъаррам айны суннет оразаларына, бусурман Янгы йылгъа ва рабиуль-авваль айдагъы мавлетге ва ш. б. ерли узатыла. Яшавубуз шоллай шатлы ѡтегенге бизден гъасил болмай ва шо саялы Яратгъаныбызгъа, бизин бусурман этип яратгъангъа, битмейген макътавлар этмеге герекбиз.

Рамазан ай бары да адамны бирлешдире ва тенг эте. Холодильник толгъанмы – бошму башгъа туюл, бу айда оразаны бай да, ярлы да бир йимик туту. Мадарлы адам бу ай аглюсюн тойдуруп болмайгъан дин кърдашын яхшы англар ва айланадагъылагъа чомарт болур. Ер юзюндеги ниъматлар заманлыкъгъа берилген ва шоланы

тую харжлап болмагъа герек. Бизинки деп янгыз башгъагъа берген зат экенни эсибизде сакълама герекбиз.

Аявлу бусурманлар, рамазан ай – адамны къркъарасын тазалайгъандан къайры, жаныбызгъа гъажатлы эрши мердешлени де тазалай. Масала, оразаны вакътисинде айтылагъан сѐзге айрокъда агъамият бермеге герек. Кърдашларыбызны башын сѐйлеме герекмей, неге туюл сѐз бары затдан бек авур яралай ва шо саялы Аллагъны алдында жавап бермеге тюшежек.

Бу заманны гечелер юхламай, Къуръан охувда, ѡзге ибадатда, ювукъ адамларыгъызыны сюндюрмеге ѐрайман. Яратгъаныбыз Аллагъ бизге гюч ва чыдамлыкъ берсин! Бусурманланы бары да яхшы ишин Аллагъ къабул этсин!

*Дагъыстанны муфтиси
Агъмат гъажы Абдулаев*

Гъаж къылма барагъанланы тергевюне

илешивлеге етишилген ва протоколгъа къол салынгъан.

Россия якъ Сауд Арабстан Королевствону талаплары, шартлары булан рази болгъан ва эки де якъны сѐйлешивлерини вакътисиндеги разилешивлеге гѐре шоланы юрютмек ва кютмек учун ѡзюню уьстюне борч алгъан.

Россияны бусурманлары учун 20 500 адамгъа квота токъташды-

рылгъан. Сѐйлешивлени вакътисинде россия якъ Королевствону гъакимиятына квотаны дагъы да 5 минг адамгъа артдырмакъны тилеген.

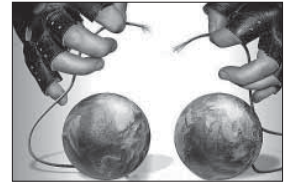
Тилевге Сауд Арабстан Королевствода токъташдырылгъан низам-ѐрукъгъа гѐре къаралажакъ ва ону гъасиллерини гъакъында билдирилежек.

Номерде:

3 СЫЙЛЫ АЙ
Рамазанны ѡрлюгю

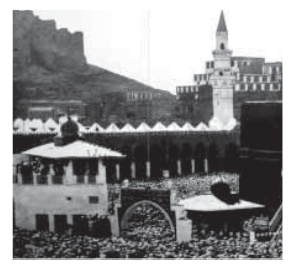
4 АГЪАМИЯТЛЫ МАСЪАЛА
Зулмуну ѐлундагъылар

5 ИЛМУ
Сафинатун нажат

6 ПАЙХАММАРНЫ ЯШАВУ

7 БИЛМЕГЕ ГЕРЕК
Къуръангъа гѐре яшама башлайыкъ

ГЪАЖ – 2008

Гъаж къылма барагъанланы тергевюне

1 « Оърде эсгерилген къараргъа кыйышывлу болуп ва РФ-ни регионларыны ругъани управлиелерини разилиги де булан РФ-ни Гъукуматыны Гъаж масъалалагъа къарайгъан совети Дагъыстанны бусурманлары учун 8 минг адамгъа квота гёрсетген, шолардан гъажгъа 4 минг адам авиарейслер булан, 4 минг адам да автотранспорт булан баражакъ.

Россия Федерацияны Гъукуматыны дин бирлешивлерини масъалаларына къарайгъан комиссиясы оъзю 2001-нчи йыл 19-нчу декабрде къабул этген 4 номерли протоколлу къарары булан савлай РФ-ни территориясында гъаж къылма барывну масъаласын къурувгъа жаваплы этип Россияны ругъани управлиелерин белгилеген. Шо къарар буссагъатгъы вакътиде иш гёреген конституция ва закон принциплер, Россияны дин къурумлары ва бирлешивлери берген ихтиярлар ва вакилликлер булан кыйышывлу геле. Дагъыстанда гъажны масъалаларын къурувгъа Дагъыстанны бусурманларыны ругъани управлиеси жавап бере. Шогъар байлавлу болуп Дагъыстанны бусурманларыны гъаж масъаласын кютювде республиканы ругъани управлиеси бары да затны оъзюню къолуна алгъан деп, бирбир маълумат къураллар ягъан пикрулар тюз туюл.

Инг алдын, гъаж-бусурман динни къанунларыны бириси. Дагъыстанны бусурманларыны ругъани управлиеси гъаж къылма барывну къурув Россияда иш гёреген законланы, теология талапланы къабул этивню, гъюрметлевню, ону адатларын ва мердешлерин яшавгъа чыгъарывну, олай да Сауд Арабстан Королевство булангъы сёйлешивлени вакътисинде Россия оъзюню бойнуна алгъан борчланы, халкъара ихтиярланы нормаларыны ва принциплерини къюрюлеринде къурулма герек. Токъташдырылгъан низам-ёрукъну сакълама герек. Россияны ва тыш уълкелени закон ва иш юрютювчу къурумлары дин бирлешивлени чалышывун ва гъажны къурувда низам болдургъан. Шогъар гёре бары да даражалардагъы иш юрютювчу къурумланы агъамиятлы масъаласы гъаж къылма барагъанлар оъзлени дин борчларын кютювде дин бирлешивлеге, гъаж-операторлагъа ва оланы транспорт булан элтегенлеге болушлукъ этмек. РФ-ни Гъукуматыны гъаж масъалалары булан машгъл боллагъан советини ва Дагъыстан Республиканы гъакимият къурумларыны къасты шо борчланы кютювге бакъдырылгъан.

Оъз гезигинде Россияны бусурманларыны ругъани управлиелери гъаж къылма барагъанланы россия законланы, халкъара нормаланы сакълама, гъаж къурувда ёл берилеген кемчиликлени алдын алма токътавсуз кюйде чакъырма герек. Шо кемчиликлер гъакимият къурумланы да дин бирлешивлени де, гъаж-компанияланы да, гъаж къылма барагъанланы транспорт булан этишдирегенлени де ва тыш уълкелени эмежлени де бирлешген къасты булан тайдырылма бола. Гъажны къурувну масъалаларында оъзлени инкар этме тюшеген увакъ-тюек масъалалар болмай. Гъажны кютювдеги бары да масъалалар жыйнакълыкъны, жаваплыкъны, тергевню талап эте, шолар барысы да динни къанунларына кыйышывлу болма герек. Шогъар гёре гъаж къылма барагъанланы къабул этеген якъны Сауд Арабстан Королевствогъа гирме ва чыкъма изну береген документлени онгарывгъа байлавлу талапларыны масъаласына агъамиятлы тергев берме-

ге тюше. Сауд Арабстан Королевствону Гъукуматы тебенде гёрсетеген талапланы ва шартланы болжалларын токъташдыргъан, россия якъ да шо талаплагъа тайышывсуз кюйде рази болгъан ва оъзюню уъстюне борч алгъан.

КАЛЕНДАР БОЛЖАЛЛАР:

Автотранспорт булан ташывлар

Сауд Арабстангъа 2008-нчи йылны октябрь айыны 29-ндан ноябрь айыны 29-на ерли гелив. Гери кыйтыв буса 2008-нчи йылны 2-нчи декабринден 2009-нчу йылны январь айыны 25-не ерли шу кыйдадан гъеч тайышыв ёкъ. Гъаж къылма барагъанланы автотранспорт булан Маккадан ва Джиддадан Мадинагъа геливюню ахырынчы болжалы – 2008-нчи йыл 23 ноябрь.

Самолёт булан ташывлар

Самолёт булан учуп гелив 2008-нчи йылны октябрь айындан 2-нчи декабрге ерли. Къайтара учуву-2008-нчи йылны декабрь айыны 11-ндан 2009-нчу йылны январь айыны 10-на ерли. Учуп геливню ва гетивню болжалларындан гъеч тайышыв ёкъ.

Самолёт булан ташыйгъанлагъа Сауд Арабстан Королевствону талаплары

Россия якъ 2008-нчи йыл 19 декабрге ерли Сауд Арабстанны Королевствосуну Гъаж ишлеге къарайгъан министерлигине Сауд Арабстанны ватандаш авиациясыны чартер рейслени Баш управлиеси бебетген графигин этишдирме герек. Графигде авиарейслени номерлери, Сауд Арабстан Королевствогъа геливюню ва гетивюню гюню ва заманы, авиация булан ташыйгъан компанияны аты гёрсетилме тарыкъ. Гери кыйтывну билетлеринде учувну заманы ва рейсни номери язылма герек.

Самолётлар пассажирлени авиация булан ташывну къоркъунчусулугъуну бары да халкъара талапларына кыйышывлу болма тарыкъ.

Гъаж къылма барагъанланы багажыны оълчевю бары да якъ къабул этген дюнья стандартлагъа кыйышывлу болма тюше. Эгер багаж тийишли оълчевден артыкъ буса, ону еси булангъы масъаланы ёрукълашдырмакъ, яни, артыкъ авурлукъ саялы толу гъакъ телетмек учун, гъаж тапшувну кютеген россия вакилине бериле.

Шону булан бирче, багажгъа гъакъ теле-негени ва ону авурлугъун артдыргъаныны себебинден рейсни токътатмакъ гери урула. Шолай этсе, гъаж къылма барагъанланы аманлыгъына къоркъунчлукъ тувулунма бола.

Мадинагъа ва Маккагъа геливню гери урувлары:

- оъз автомобиллери булан. Олар сыйлы шагъарлардан Арапатны ва Минаны дин адат ерлеринден арекеде хас кюйде белгилеген ерлеге салынажакъ;
- бары да эсги машинлени, шону ичинде ишлетилеген газы оър даражалардагъы машинлени;
- чыгъарылгъандан берли етти йылдан артыкъ болагъанлары;
- чыгъаргъан завод гёз алгъа тутмагъан къураллар булан онгарылгъанлары;

Гъажгъа барагъанлагъа аш гъазирлев ва аш берив булан машгъл болагъанлагъа тергев къарав ва тийишли справкалар берив ишлер оътгериле. Гъажгъа барагъанланы аманлыгъын болдурмакъ муратларда, медицина идараланы изнусу болмай туруп, аш биширив ва аш берив булан машгъл болмакъ гери урула. Королевствону топурагъында ари-бери барагъанда аш берме ярамай. Орамларда сатып алынгъан шо къоркъунчлукъ. Юхламакъ учун сыйлы шагъарланы орамларында, майданларында, олай да Арапатда, Минада ва Джамарат кёпюрню кырында ачыкъ кёкню тубюнде ерлешме ярамай. Чёп-чёпюрени янгыз шолар учун белгилеген ерлеге ташлама тюше. Эки сыйлы ерни ювукъ арасында кёп къадарда сувну пайдаландырма ва текме ярамай. Ёл бойларда ашамлыкъ саталагъанлардан аш сатып алмагъа ва тийишсиз ерлерде башын кыркъдырма тюшей. Шо талапланы бузуп Сауд Арабстан Королевствону Москвадагъы элчиханасында визалар беривню токътывгъа гелтирме бола. Россия якъ гъажгъа баргъанланы токъташдырылгъан болжалларда гери кыйтывуна тергев болдурма борчлу.

Гъажны вакътисинде ерлешив

2008-нчи йылны октябрь айыны 13-не ерли бусурманланы ругъани управлиелери ва гъаж-операторлар транспорт къуллукълар, къонакьюлерде ва палаталары булангъы гиччи шагъарларда яшамакъ ва Сауд Арабстан Королевствону Москвадагъы элчиханасында визалар ачывну башланывуна ихтияр алмакъ ва разилешивлер этмек ва таввафын къурмакъ учун Сауд Арабстан Королевствону гъаж масъалалагъа къарайгъан министерлигине барма герек бола.

Сауд Арабстан Королевствону талапларына гёре бу уълкени гъаж масъалалагъа къарайгъан министерлигинде болмай туруп, бир компанияны да яшавлукъ этеген ерлени ижарагъа алмакъ учун дыгъар байлама ихтиярлы ёкъ.

2008-нчи йылны октябрь айыны 28-не ерли Сауд Арабстан Королевствода токъташдырылгъан низамгъа гёре, яшавлукъ этеген ерлени ижарагъа алывну дыгъары шо уълкени гъакимиятлыгъыны вакиллери булан разилешме, къол салына, бебетилме ва язылма герек. Вакиллер туюл ва башгъа адамлар булан дыгъар байлав гери урула.

Токъташдырылгъан болжалда ижара учун дыгъар байлама гечикген россиялы ватандашланы гъаракаты яда гъаракатсызлыгъы учун Сауд Арабстан Королевство жавап бермей. Яшавлукъ ерни ижара нормалары: Маккада–3,5 квадрат метр; Мадинада–4 квадрат метр; палаталы гиччи шагъарларда–1,5 квадрат метр. Яшавлукъ ерлени гъаж къылма гелгенлени умуми санавундан 1 процентге артыкъ этип ижарагъа алма тюше.

Мадина шагъарда 2008-нчи йыл 2 декабрден сонг, яшавлукъ ерни ижарагъа алмакъ гери урула.

Ижарагъа байлавлу дыгъар болмайлы, визалар ачылмай. Харж болмай деген себеплер булан яшавлукъ ер, транспорт ва «Тавваф» къуллукълар учун гъакъ теленген чексиз гъаж къылма гелгенлер гелген ёлу булан гери кыйтарылажакъ.

СЫЙЛЫ АЙ

Агъмат ИСАЕВ

Рамазанны оърлюгю

Алгъамдулиллагъи раббил
 ьаламина ва ссалату
 ва ссаламу ьала
 ашрафил мурсалина
 Мугъаммадин ва ьала
 алигъи ва асгъабигъи
 ажмаьина.

Рамазан ай булан сизин гъакъ юрекден къутлайбыз, этген гъар яхшы ишигиз учун Аллагъу таала шабагъатын кеп къадар артдырсын ва товбагъызны къабул этсин.

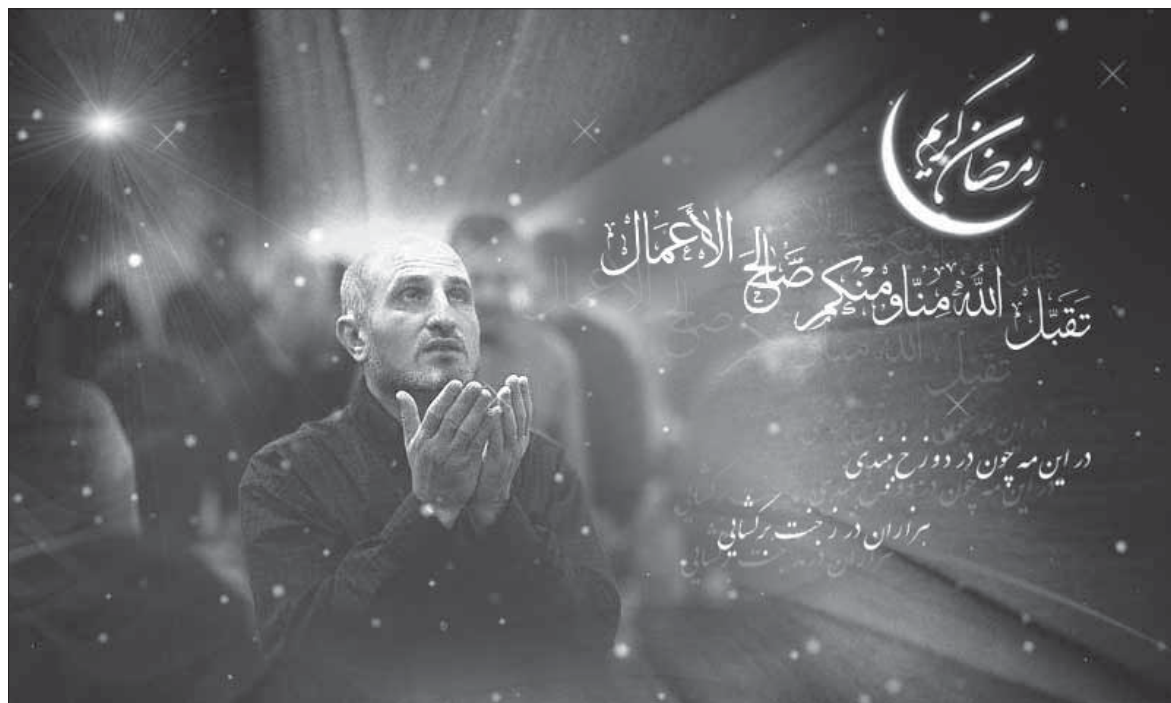
Пайхаммарны ьулай гъадиси бар: «Ким рамазан ай гелген деп гъакъ юрек булан сююнсе, Аллагъу таала шону чархын жагъаннемны отуна гъарам эте». Ибну Аббас дейген асгъаба айтгъан: «Мен эшитдим Пайхаммар ьулай айтагъанны: «Мени уьметим биле эди буса шо рамазан айны сыйлысын, шолар рамазан ай бары да йыл болгъанны сюер эди, неге десенг, шо айда сен этген яхшы амаллар бир минг даражагъа да мине». Пайхаммар ьулай айтгъан: «Женнет дёрт тайпа адамлагъа гъашыкъ бола. Биринчиси – Къуръан охуйгъан адамгъа, экинчиси – тарыкъсыз затлардан тилин сакълайгъан адамгъа, уьчюнчюсю – ач болгъан адамланы ашатагъан адамгъа, дёртюнчюсю – рамазан айда ораза тутгъан адамгъа».

Шо гъакъда бир хабар гелтирейик. Алдын заманда Мугъаммат дейген бир яш болгъан. Шо яш намаз этмейген болгъан. Рамазан ай гелген заманда буса, киришип тазаланып, ашив опуракъ да гийип, ашив ийислер де себип, намаз этеген болгъан. Сонг этмеген намазланы да телей. Огъар адамлар олай сен неге этесен дегенде, ол: «Бу ай Аллагъу таала товба этген адамны къабул этеген ай. Ким биле дагъы Аллагъу таала рамазан айны гьюрмети учун гюнагъларымны гечип къояр», – деген. Бу яш оьлгенде, биревню тюшюне гёрюне ва Аллагъу таала не этди сагъа дегенде, ол: «Аллагъу таала шо рамазан айны гьюрмети учун гечди мени бары гюнагъларымны».

Пайхаммар ьулай айтгъан: «Аллагъу таала мени уьметиме беш рагъмат берген. Алдагъы уьметлеге буса бермеген. Биринчиси – рамазан айны биринчи гечеси гелгенде Аллагъу таала рагъму булан къарай. Кимге Аллагъу таала рагъму булан къараса, шогъар Аллагъу таала азаб этмес. Экинчиси – Аллагъу таала малайиклеге адамланы гюнагъларын гечмекни телесин деп бувар. Уьчюнчюсю – ораза тутгъан адамны авзундан гелеген ийис Аллагъу таала учун мискни ийисинден эсе де ашив. Дёртюнчюсю

Пайхаммар ьулай айтгъан: «Рамазан ай битмекдир, неге десегиз, шо рамазан айда этген дуа къабул бола, этген яхшы амаллар да минг – минг даражагъа гётериле, азабны да этмей. Рамазан ай гетмекден дагъы не уллу балагъ болсун? Кеклер де, ерлер де биз учун йылайгъанда, шогъар йыламагъа бизге де тарыкъ тюгюлму?»

ол адам бусурманлагъа гьюрмет этген учун Аллагъу таала шону женнет агълюкерден этген. Биз бусурманлар ораза да тутсакъ, намаз да къылсакъ, Аллагъу таала айтгъан кюйде турсакъ, бизге де женнетлеге гирмеге тавпикъ берсин. Пайхаммар ьулай айтгъан: «Бир этген яхшы амаллагъа рамазан айда Аллагъу шабагъатын он керен кеп эте, етти юз керенге де гётерип бола». Аллагъу таала айта: «Ораза дюр мени учун тутулагъан зат, шогъар болагъан зувапны да мен тюгюл эсе дагъы бирев де билмей».

– Аллагъу таала. Бешинчиси – Аллагъу таала товба этген адамны бары да гюнагъын гече». Шоучун Пайхаммар ьулай айтгъан: «Ким рамазан айда Аллагъу да инанып, ораза тутса, Аллагъу таала шону алда этген бары да гюнагъын гечер». Жабир дейген асгъаба айта: «Рамазан айны ахырынчы гюню къалгъанда кеклер де йылай, топуракъ да йылай, малайиклер де йылай, Мугъамматны уьметине балагъдыр бу зат». Асгъаблар: «Я Аллагъыны Элчиси ьу не балагъдыр?» – деп сорагъан.

токъалагъан, неге тюгюл рамазан айда бусурманланы ораза тутагъанын гьюрметлемеген. Сонг бир нече йыл гетип бу кабир гечине. Муну бир яхшы уллу алим тюшюнде женнетде гёре. Алим: «Я сен чи бусурман, тюгюл эдинг, женнетге нечик кирдинг?» – деп сорай. Сонг ол булай деген: «Рамазан айгъа гьюрмет этгеним саялы, Аллагъу таала оьлгенче алдын, юрегиме иман салып, шагъадатны герти этип оьлдюм ва шолалыкъда женнетге тюшдюм». Гъали къарагъыз, аявлу дин къардашлар ва къызардашлар,

Ораза тутмагъа дёрт тайпа адамлагъа борч бола:
 1) бусурманлагъа, эркекгишиге ва къатынгишиге,
 2) он дёрт йыл битген яшгъа,
 3) гъакъылы бар адамгъа, гъайгев адамгъа о борч тюгюл,
 4) къарыву бар, сакъат тюгюл адамгъа.

Ораза тутагъан адам учун борчлар:
 1. Негет. О юрек булан этиле, амма авзу булан этмеге сюннетдир.
 Мисал учун: мен негет этдим тангала ораза тутмагъа шу йылны

ГЪАМИС

Аллагъ Оьзю рагъмулу ва рагъмулу яхшы ишлени тюгюл къабул этмей

рамазан айны фарз Аллагъгъа, Аллагъу Акбар.

Имам Шапиини мазгъабына гёре, негетни гъар гюн этмеге герек. Ону ашам намаздан, эртен намаз къычыргъан чакъы этмеге ярай.

2. Гюн тувгъан сонг о батгъан чакъы заманны ичинде оразаны бузагъан затлардан сакъланма герек.

Ораза бузагъан затлар:

1. Аш ва ичги. Эртен намаз къычыргъан чагъы заманны ичинде ашамагъа ва ичмеге гери урула. Дагъы да, адам ашап къойса яда ичип къойса, оьзю де билмей унутуп, шо заманда ораза бузулмай, эс тапгъанда тез авзун жувса. Дагъы да, ораза тутгъан адам биле туруп авзуна сув алса, мисал учун намаз жувунагъанда, сонг билмей авзуна шо сув гетсе ораза бузуладыр.

2. Къусмакъ. Оьзю сююп къусса, ораза бузула, амма шо ораза тутгъан адам оьзю сюймей туруп къусса, ораза бузулмай.

3. Къатынгъа ювукъ болмакъ. Ораза да тутуп шо адам биле туруп къатынгъа ювукъ болса, шо адамны оразасы бузулар, уьстевюне гюнагъ да болар.

4. Шагъват чыгъыв. Айыкъ заманда не себепден болса да, шагъват чыкъса, ораза бузула, юхуну вакътисинде оьзлюгюнден чыкъгъан шагъват оразаны бузмай. Шо заманда киришип, тазаланып ораза тутувну узатма герек.

5. Гъайиз ва яш тувудан сонг гелеген сувлар да оразаны буза.

6. Яш тувув да оразаны буза.
 7. Гъакъылдан тайыв бир мюгълетге буса да.

8. Эсден тайыв.
 9. Эсирген гъалда сав гюн турув.

10. Динден чыгъыв.
 Аллагъу таала бизге барыбызгъа да бу айда да, оьзге заманда да тавпикъ берсин.

Рамазан айгъа гъазирленейик

Сабина МУРТУЗАЛИЕВА

Узакъ къалмай сыйлы рамазан ай етишежек. Шогъар, оьзге агъамиятлы ишлеге йимик, бусурман адам алданокъ гъазирленсе яхшы. Нечик гъазирленмеге бола деген соравгъа бир-нече оьзюбюзню таклифлерибизни бермеге къарайыкъ.

1. Рамазан айгъа гъазирлене бусагъыз, сиз шо айны “ругъуна” алданокъ исинмеге герексиз. Рамазан ай къачан гележек деп умут булан къарай бусагъыз, сиз шогъар ойларыгъызда гъазирленеген боласыз ва шо ай оьзгелерине ошамайгъанны сезмеге башлайсыз.

2. Рамазан айгъа гъазирленмеге башалгъанда, оьзюбюзню гъар гюнгю графигизни де алданокъ алышдыра

турсагъыз, сонг тынч болур. Шолай демек, масала, оьзге заманда гече геч юхламагъа ята бусагъыз, рамазан айда шардангъа турмакъ учун эрте ятмагъа герек болажакъ. Шо саялы алданокъ оьзюбюзню эрте ятып уйретсегиз яхшы болур.

3. Агълюбюзню членлерини графигин де бола туруп алданокъ алышдырмагъа уйретсегиз яхшы. Уйдегилеригизге рамазан айны гъакъында болгъан чакъы кеп англатыв бермеге къарагъыз, барыгъыз да жыйылып бирче оразаны ачмакъны уллу агъамияты барны билдиргиз, таравих намазланы артыкъ даражасыны гъакъында да етишдиригиз. Олар да алданокъ рамазан айгъа гъазирлев гёрюп, ораза тутувгъа байлавлу гъар гюнгю графигин къолайлашдыра турсун. Шоланы барын да эсде сакълап болсагъыз, Аллагъу буюрса, ораза ай янгыз сизин учун тюгюл, бары да агълюбюз учун берекетли болур.

4. Рамазан айда ораза тутув эргишилер учун артыкъ ибадат санала буса, къызардашларыбыз

АГЪАМИЯТЛЫ МАСЪАЛА

Зулмуну ёлундагъылар

Зайни Дахляни дейген Макканы муфтиси язгъан
«Вагъгъабылыкъ неден башлана?» деген китапдан

Вагъгъабыланы сиясат тарихи чапгынчылыкъдан баш ала – олар пачалыгъына къраршы дав этмеге уруна.

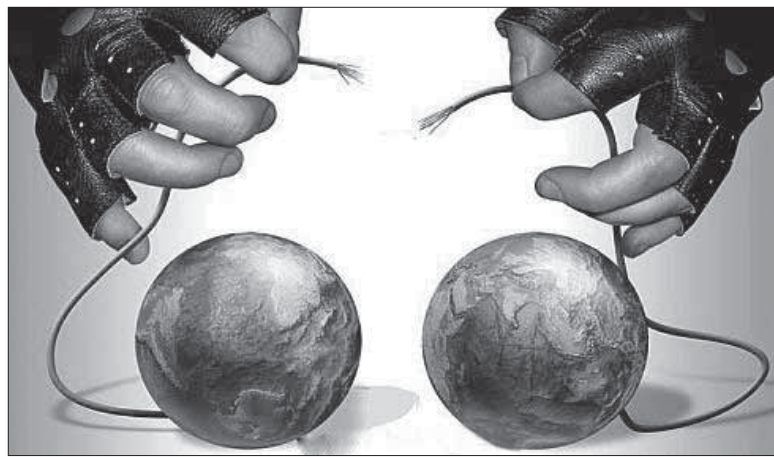
Вагъгъабылар басгын этип, инг башлап Йеменни кьолгъа ала. Еленген топуракъларда яшайгъан бусурман халкъ гючден вагъгъабылыкъгъа айландырыла болгъан. Шолалыкъда, ислам динни илиякълы кюрчюсю – оьзге динлеге чыдамлы янашыв ва бир Аллагъгъа кьулукъ этивге гюч этмейли чакъырыв – тозулма башлай.

Ондан сонг, вагъгъабылар Макканы ва Мадинаны айланасында яшайгъан къавумланы оьзлени динине къайтарма кърар, гъаракат этмеге башлай. Бу шагъарлагъа вагъгъабылар адамларын йибери, инг башлап айтылгъан, абуру бар бусурман алимлени оьзлени янына чыгъармагъа кърарай. Бу оланы сиясат муратларыны биринчи абатлары болгъан. Тарих булан гелеген кюйде, Макка ва Мадина шагъарлар Мугъаммат Пайхаммарны аты булан тыгъыс кюйде байлаву. Шо саялы, Макканы ва Мадинаны халкъыны арасында абуру болса, вагъгъабылагъа оьзге бусурманлагъа да таъсир этмеге тынч болур эди. Булайлыкъ ислам динни бирдагъы аслусун буза – Аллагъны Элчисин суювню ва гьюрмет этивню.

Оьзлени намарт сиясат муратларына етишмек учун, вагъгъабылар гъаж кълма гелегенлени арасында ягълан пикруларын, кърарларын яйма башлай. Бусурманланы гъажда Аллагъгъа бакъгъан суювню гючленегенни де олар оьзлени пайдасына бакъдырма кърарайлар. Вагъгъабыланы экиюзлюгю бусурманланы сыйлы ерлерин олар абурамаса да,

шоланы оьз пайдасына кьоллама кърарайгъанлыкъ да ачыкълана. Бу ва оьзге себеплер саялы, олагъа Маккагъа геливню гери ура.

Муратларына давсуз этмеге болмагъанда, вагъгъабылар

1785-нчи йыл Маккагъа таби къавумлагъа чапгын этген. Шолалыкъда, олар Макка булан дав юрютмеге башлай, неге тьогюл сыйлы шагъарны ёлбашчылары ватандашларын гъайын этип, оланы душмандан сакъламагъа борчлу. Четим сиясат гъл ва авур экономика бир-бир къавумланы вагъгъабылар булан ювукъ эте, башгъалар буса, жазавдан кьоркьуп яда акъчагъа сатылып оланы яны бола. Оьзлер булан рази тьогюллеге вагъгъабылар бир де языкъсынмай. Шолай, Ат-Таиф деген шагъарны къамавгъа тутуп, сонг кьолгъа алгъанда вагъгъабылар онда яшайгъан бары да халкъны дегенлей кырып битдире.

Макканы кьолгъа алывну вагъгъабылар бир нече керен артгъа тебере, неге тьогюл гъаж кълма

гелгенлер олагъа къатты кърары къайтарма болур эди. Гъажны заманы битгенде буса, вагъгъабылар давсуз Маккагъа гире ва ону кьолгъа ала. Макканы башчысы шариф Голиб ибн Мусаид сыйлы шагъарда къан тьогювден

рияда пачалыкъны гючлендиригъаракат башлана. Гъл кьолайлашма башлагъанни биринчи белгиси гьисапда II Магъмут ханны чыкъгъан указы бола. Шогъар гьере, Мисридеги ону асгербашчысы Мугъаммат Али-пашагъа вагъгъабылагъа къраршы дав этмек учун асгер онгармагъа тапшурула. Вагъгъабылагъа къраршы дав этежек асгерни башына ону уланы Тусун-паша белгилене. Бу асгерни биринчи уьстюнлюгю – Юмба деген шагъарны азат этив.

Ерни осал билеген саялы ва бир-бир янгылышлары болгъан учун, Тусун-пашаны асгери дагъы арекге бармай къала.

1807-нчи йыл вагъгъабылагъа къраршы Мугъаммат Али-паша оьзю чыгъа. Ол, уланы бажармагъанни этип, Ас-Софра ва Аль-Хадида шагъарланы азат эте. Ол бу шагъарланы къан тьекмей давгъилла ва сиясат къайдаланы кьоллап, кьолгъа алгъан. Мугъаммат Али-паша оьзюню асгерине къраршы чыкъмай, ону янын тутгъан бедуин къавумлагъа эркин акъча берип, оьзюне тарта.

Ол сиясат масъалаларда Макканы шарифи Голиб булан даим гъакълаша болгъан. Бирликде иш гьерюп, Мадина шагъар азат этиле. Сонг асгер Джиддагъа гире. Натижада, вагъгъабыланы башчысы Сауд Маккадан оьзю чыгъып, Ад-Дария деген вилайтда яшына.

1808-нчи йыл Макканы шарифи гьисапда 26 йыл Голиб Ат-Тоиф шагъарда еслик этип тургъан Усман Аль-Мудокыйя дейген вагъгъабыланы башчысын тутуп, Мисриге йибере. Ондан

1806-нчы йыл Осман импе-

кьоркьуп, вагъгъабыланы шагъаргъа гире кьоя. Вагъгъабылар шагъаргъа гиринче алдын 1789-нчу йылны мугъарам айны 8-нде Мусаид булан дав этмесге дыгъар байлай. Вагъгъабылар буса сьезюнде турмай, антын да бузуп, Маккагъа гире, сонг бу шагъарны асгери артгъа тайып, Джидда шагъарда ерлешгенде шогъар багъып да гетген. 1800-нчу йыл вагъгъабылар Макканы елеме де елеген сонг, шагъаргъа гиреген бары да ёлну бегете.

Шо йыл олар Мадинаны да кьолгъа алма бажара. О шагъардагъы оланы лап биринчи «гьюнери» – Мугъаммат Пайхаммарны къабур бар сыйлы уьйню тонав. Сыйлы шагъарланы етти йылны узагъында олар кьолундан чыгъармай, еслик этип тургъан.

1806-нчы йыл Осман импе-

рияда пачалыкъны гючлендиригъаракат башлана. Гъл кьолайлашма башлагъанни биринчи белгиси гьисапда II Магъмут ханны чыкъгъан указы бола. Шогъар гьере, Мисридеги ону асгербашчысы Мугъаммат Али-пашагъа вагъгъабылагъа къраршы дав этмек учун асгер онгармагъа тапшурула. Вагъгъабылагъа къраршы дав этежек асгерни башына ону уланы Тусун-паша белгилене. Бу асгерни биринчи уьстюнлюгю – Юмба деген шагъарны азат этив.

Ерни осал билеген саялы ва бир-бир янгылышлары болгъан учун, Тусун-пашаны асгери дагъы арекге бармай къала.

1807-нчи йыл вагъгъабылагъа къраршы Мугъаммат Али-паша оьзю чыгъа. Ол, уланы бажармагъанни этип, Ас-Софра ва Аль-Хадида шагъарланы азат эте. Ол бу шагъарланы къан тьекмей давгъилла ва сиясат къайдаланы кьоллап, кьолгъа алгъан. Мугъаммат Али-паша оьзюню асгерине къраршы чыкъмай, ону янын тутгъан бедуин къавумлагъа эркин акъча берип, оьзюне тарта.

Ол сиясат масъалаларда Макканы шарифи Голиб булан даим гъакълаша болгъан. Бирликде иш гьерюп, Мадина шагъар азат этиле. Сонг асгер Джиддагъа гире. Натижада, вагъгъабыланы башчысы Сауд Маккадан оьзю чыгъып, Ад-Дария деген вилайтда яшына.

1808-нчи йыл Макканы шарифи гьисапда 26 йыл Голиб Ат-Тоиф шагъарда еслик этип тургъан Усман Аль-Мудокыйя дейген вагъгъабыланы башчысын тутуп, Мисриге йибере. Ондан

ГЪАМИС

Жагъыл
чагъынгны
кърартлыкъ
гелгенче
кьолла

ону солтанны кьаласына йибере ва шонда жазалама да жазалай. Мугъаммат Али-пашаны буйругъуна гьере, шариф Голиб оьзю де солтанны кьаласына бара. 1809-нчу йыл Мадинадагъы вагъгъабыланы башчысы Мубарак ибн Мадьян да тутула ва жазалана.

Шо йыл Мугъаммат Али-паша вагъгъабыланы дагъытмакъ учун, Гомид, Заран, Асир вилайтлагъа багъып чыгъа ва Турба, Биша деген шагъарланы кьолгъа ала. Вагъгъабылар сыйынгъан бир ер къала. Шо да Ад-Дария деген вилайт. Мунда 1809-нчу йыл Сауд оьлген сонг, ону уланы Абдуллагъ ибн Сауд ёлбашчылыкъ эте.

1812-нчи йыл Мугъаммат Али-паша уланы Ибрагъим-пашаны асгерни башчысы этип белгилей. Мугъаммат Али-паша уллу уланын Абдуллагъ ибн Сауд булан кагъыз язып аралыкъ юртегенин билип, ону давда ортакъчылыкъ этмеге кьоймай. Ибрагъим-паша буса, вагъгъабыланы оланы топурагъында толу кюйде дагъытма бажара. Абдуллагъ ибн Сауд есирликге алына ва 1815-нчи йыл Истамбулну халкъына гьерсетиле ва жазалана.

Ялгъанни, зулмуну ва алдагъыну ёлуна тьогенлер яшавун муна шолай иликъсыз тамамлай. Шариф Голиб оьмюр боюн вагъгъабылагъа къраршы давда йибери, Солоники шагъарда 1811-нчи йыл гечине. Ону къабуруну уьстюнде зиярат этилип, шогъар адамлар гъали де геле.

СЫЙЛЫ АЙ

Рамазан айгъа гъазирленейик

3 учун буса, шо артыкъ аш биширив деп де гьисаплана. Шо саялы тиштайпалагъа алданокъ не ашлар биширежеги гъакъда ойлаша яхшы. Ораза ачылыгъа байлаву болуп не гюнлер хоншуларышгъызыны, кърдашларыгъызыны, кьурдашларыгъызыны да алданокъ ойлашагъызы, сонг енгил болур. Шо якъдан гъазирленевюгюз болса, таравихлеге бармагъа, оьзге ибадатлар этмеге заманыгъыз да къалажакъ, янгыз ашны гъакъында ойлаша кълмажакъсыз. Эргишилеге буса, Пайхаммарыбыз (алайгы салам) ожагъындагъылагъа аш гъазирлевде ва опуракъ тазалавда кьемек эте болгъанни эсине салмагъа сюебиз.

5.Алдындагъы йыл ораза ачылагъанда кьурдашларыгъызгъа бармагъан бусагъыз, бу йыл уьюгюню эшиклерин шолар учун ачамагъа къарагъыз. Оьзюню агълюсюндеги тьогюл, оьзге адамны оразасы ачылагъанда ашатмакъ, уллу зувап иш экенни гъакъында эсигизде сакълагъыз. Кьурдашларыгъыз оьзге ерлеге чакъырылып битгенче алданокъ чакъырып кьойсагъыз, олагъа къайда барайыкъ деп ойлашма тьюшмес ва биревню де хатири кълмас.

6.Сапар чыгъывларыгъызыны да алданокъ белгилесгиз яхшы. Таравих намазларыгъызыны кьутгъармагъа

суюмей бусагъыз, шо айда бираз ариде турагъан танышбилишигизни гьермеге сюе бусагъыз, машин масъаланы алданокъ чечмеге къарагъыз. Ораза ай башлангъанча алдын, оьзюгюзники ёкъ буса, кърдашыгъызыныки, хоншугъызыныки болсун машинин бирче кьолламакъны гъайын этигиз.

7.Чомартлыкъ – ислам динни гесеги, рамазан айдагъы чомартлыкъ буса, оьзге заманлардан эсе, артыкъ агъамиятлы ва зуваплы экенни де эсигизден тьюшюрмегиз. Рамазан айда болгъан чакъы кьеп ибадат этмеге къарагъыз, ахырынчы 10 гюн межитде гече кълмагъа (иътикаф тутмагъа) къаст этигиз, Аллагъу таалагъа гюнагъларыгъызыны геч деп кьеп дуалар этигиз, алгъышлар тилегиз. Акъча маяларыгъызыны садагъалар оьлешип болагъан кюйде харжламакъны гъайын этигиз. Къонакъ барывларыгъызыны гъазирлейгенде буса, узакъ заман гьермеген кърдашларыгъыздан, кьурдашларыгъыздан башлагъыз. Ондан къайры, Аллагъу тааланы рази этип болардай оьзге ишлени этмеге де къарагъыз.

8.Алданокъ ойлашмагъа башласагъыз, ораза байрамгъа алынагъан затланы гъазирлей турмагъа яхшы. Масала, гетген йылгъы ораза айда алмагъа сюйген, тек алмагъа болмагъанланы бу йыл кютюп боларсыз. Савгъатлар, пайлар да алданокъ гъазирленсе, артдагъы гюнлер гъарасат салып, чабыв болмас.

9.Рамазан айда бир-бир бусурманлар ораза да тутуп, жамият учун аш гъазирлейген ерлеге барып, онда аш биширивде ортакъчылыкъ эте. Аллагъ буюрса, шолай адамлар эки кьат зувап къазанажакъ. Бусурман тьогюллеге шолай ерлерде аш берилсе, олагъа ислам дин ва рамазан ай не экенни англатмагъа болса, оланы тьюз ёлгъа бакъдырмагъа болса, ондан яхшы не болур?!

ИЛМУ

Абусуфьян АКАЕВ

Башы алдагы номерлерде

Намазгъа жувунмакъны бузагъан затланы баяны

Ай дин къардаш! Намазгъа жувунмакъны бузагъан затлар дёртдюр:

Адамны алдындан болду, артындан болду авратындан, шагъватдан гъайри зат чыкъмакъ – бир;

Оьзлени бир-бирине алмагъа-бермеге ярайгъан, оьзлер кёп болмай, эсли де болгъан эргишини де, къатунгишини де тюгюнден де, тырнагъындан да оьзге ерлери бир-бирине тиймакъ – эки;

Кьолну ич яны инсанны ал ягъындагы авратына болду, арт ягъындагы авратына болду тиймакъ – уьч;

Гъакъылдан таймакъ – дёрт.

Амма гётню ерге бегетип ухласа, намазы бузулмадыр.

Намазы ёкъ гишиге дёрт зат гъарамдыр:

Намаз кьылмакъ – бир;

Каъба уйден тавап этмакъ – эки;

Къуръанны нечакъы жылтына буса да тиймакъ – уьч;

Къуръанны гётермакъ – дёрт.

Амма янгыз Къуръанны гётермеге къаст этмей, оьзге затлар булан кьошуп гётерсе, ярайдыр. Гиччи яшлагъа да Къуръанны гётермеге де, тиймеге де, намазы ёкъ буса да, ярайдыр.

Бир гиши намазгъа жувунмакълыгъын белгили биллип, «намазы бузулгъанму-кен?» деп шек болса, шол гишини – камазы бар – деп гьукму этилинедир. Намазы бузулмакълыгы белгили болуп, жувунмакълыгында шеклиги болса – намазы ёкъ – деп гьукму этилинедир.

Мачийге масгью этмакъны баяны

Ай дин къардаш! Мачийге масгью этмакъны шартлары бешдир: мачийлер таза болмакъ – бир; намазы камил кюйде бар гьалда, гийилип болмакъ – эки; багъанчакъгъа ерли аякыны яшырагъан болмакъ – уьч; тигилген ерлеринден оьзге еринден, сув гирмейген болмакъ – дёрт; кёп юкъгъа болмай, бир аз тутдурукъу болмакъ – беш.

Уьйдеги гишиге, мачийлени чечмей, бир гече бир гюн масгью эте турмагъа ярайдыр. Гьалал сапар этген ёлавчугъа – уьч гече уьч гюн ярайдыр. Заманны башланмакълыгы да, мачийлени гийген сонг болгъан аввал намазы бузулмакъдандыр. Мачийлени янгыз тюп ягъына болду, табанына болду, багъанчакъдан оьр ягъына болду, масгью этип кьоймакъ таманлыкъ этмейдир. Аякыны уьст ягъындан бир кьолун, тюп ягъындан бир кьолун юрютюп, бармакълары булан чубукъ-чубукъ этип масгью этмакъ – сюннетдир.

Масгью уьч зат булан бузуладыр: мачийлени чечмакъ – бир, заманы битмакъ – эки, киринмесе ярамайгъан болмакъ – уьч.

Киринмакъны баяны

Ай дин къардаш! Киринмакъны борч этеген затлар алтыдыр: оьлмакъ – бир; шагъват чыкъмакъ – эки; авратдан кертик баш къадары бир оьзге авратгъа гирмакъ – уьч; гъайз болмакъ – дёрт; яш тапмакъ – беш; яш тапгъан сонг, къатунланы авратындан гелеген зат гелмакъ – алты.

Киринмакъны парзлары экидир: нийят этмакъ – бир; сувну тюкленини тюплерине ерли, гъар ерине етишдирмакъ – эки.

Нийятны: «Мен нийят этдим кирин-

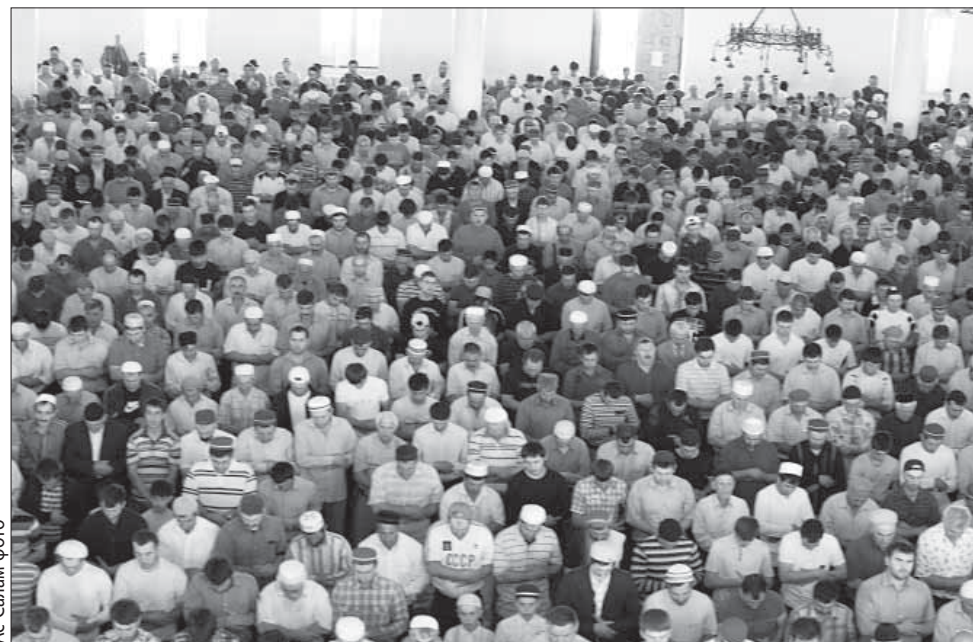
макъны парзларын тюз этмеге», – деп этер. Нийятны да, киринмеге башламакъны да бир-бирине тийдирмакъ борчдур.

Сюннетлери алтыдыр: Бисмиллагъ салмакъ – бир; кирингинче алдын намазгъа жувунмакъ – эки; къаркъарасын кьоллары булан сыйпамакъ – уьч; бир саны кьуругъунча, бирдагы санын жувмакъ – дёрт; онг ягъын сол ягъындан алдын этмакъ – беш, сув беш йилевкеден кем болмамакъ – алты.

Бир гишини намазы да ёкъ болуп, киринмакъ да борч болса, шол гиши намазгъа жувунмагъа нийят этмесе де, киринмакъ – намазгъа жувунмакъдан бютюнлюк этедир.

Оьзюгер киринмакъ борч болгъан гишиге – намазы ёкъ гишиге гъарам болгъан бары да затлар гъарамдыр. Масжидде токътмакъ да гъарамдыр, Къуръан охумакъ гъарамдыр; амма Къуръандан бир аятны, Къуръан охумакъны къаст этмей, дуа йимик бир оьзге затны къаст этип, охумакъ – ярайдыр.

Жума намаз учун киринмакъ сюннетдир. Аны вакъты танг билингенден сонгдур. Байрам намаз учун да, къурбан намаз

Ас-Салам-фото

учун да, киринмакъ – сюннетдир. Оланы вакъты – гече ортадан сонгдур.

Киринмакъны янгыртмакъ – сюннет тюгюлдюр. Намазгъа жувунмакъны янгыртмакъ – сюннетдир. Бир гиши киринмесе ярамайгъан болгъан сонг, авратын сама жувмаса, ашмакъ да ичмакъ да, ухламакъ да, къатунгъа ювукълукъ этмакъ да – макругъдур.

Таяммум этмакъны баяны

Ай дин къардаш! Таяммум этмакъны дёрт себеби бардыр.

Аввалгынчысы – сув ёкъ болмакъдыр. Сувну ёкълугъу мекенли тюгюл буса, намаз кьылмагъа ювукъ болагъанда, излеп къарамагъа герекидир.

Экинчиси – сув бар буса да, яда оьзюгер, яда бир гьюрметли гъайвангъа ичмеге тарыкъ болмакъдыр.

Уьчюнчюсю – гючлю сувукълукъ болмакъдыр.

Дёртюнчюсю – оьзюгер сув тийсе зарар болур деп къоркъагъан, яда яра, яда оьзге зат болмакъдыр. Шол зат байланмагъан буса, таяммум этегенде шол ерни уьстюнде сыйпар. Къоркъуп сыйпай кьойса, таяммум булан этилген намазны сонг телемеге тюшедир. Байлангъан буса чечер. Зарардан къоркъуп, чечмей кьойса, шол байлангъан затланы уьстюне сув булан да масгью этер.

Таяммумну парзлары дёртдюр: нийят этмакъ – бир. Нийятны: «Мен нийят этдим парз намазны гьалал этмеге», – деп этер. Нийятны да, таяммумну да бир-бирине тийдирмакъ – борчдур.

Чанглы, таза топуракъгъа кьолун уруп, бетине ишымакъ – эки. Сийрек болса да, тюклени тюбюне тийдирмакъ борч тюгюлдюр.

Бетине йимик, тирсекге ерли эки де кьолларына да ишымакъ – уьч.

Тартип булан, аввал бетине, сонг кьолларына ишымакъ – дёрт. Сюннетлери уьчдюр: бисмиллагъ салмакъ – бир, онг кьолун сол кьолундан алдын этмакъ – эки, бир ерин ишыгъан сонг, геч къалмай, бирдагы ерин ишымакъ – уьч.

Таяммумну бузагъан затлар экидир: намазгъа жувунмакъны бузагъан затланы бириси боламакъ – бир, намазгъа гиргенче сув гёрюлмакъ – эки.

Яра йимик бир уьзрюсю болгъан гиши, намазы ёкълукъ учун таяммум эте буса, аввал сув булан жувунмагъа башлап, шол ярасы бар ерге етишгенде таяммум этип, сонг къалгъан ерлерин жувмакъ герекидир.

ГЪАМИС

Адам Аллагъ учун акъчасын агълюсюне харжлай буса, шо ону учун садагъа бола

дагы тазалыкъны инг аз заманы – он беш гече, он беш гюндюр. Оьмюрюнде гъайз гёрмеген къатунлар да боладыр.

Яш тапгъан сонг гелеген къанны инг аз заманы – гёз юмуп, ачгъынча замандыр. Инг кёп заманы – эки айдыр. Кёбюсю гьалда болагъаны – къырк гюндюр.

Къатунгишиге гъайз болгъан заманда да, яш тапмакъны къаны гелген заманда да, киринмакъ борч болгъан гишиге гъарам болгъан затлар, бары да гъарамдыр. Масжидге гирмакъ да гъарамдыр, нас этер деп къоркъа буса. Эргишиге, шол къатунну тобугъу булан гиндигини арасындан леззет алмакъ да гъарамдыр. Ораза тутмакъ да гъарамдыр. Амма къалгъан оразаларын сонг телейдир. Къалгъан намазларын телемейдир.

Оьзлерден даим къан гелеген къатунлар да боладыр. Амма алар аз болмакъ учун, мунда аланы гьукмусун язмадыкъ.

Парз намазланы баяны

Ай дин къардаш! Намаз борч болмакъны шартлары дёртдюр: бусурман болмакъ – бир, гъакъылбалыкъ болмакъ – эки, авлия болмамакъ – уьч, гъайзден де, яш тапгъанда гелеген къандан да таза болмакъ – дёрт.

Яшгъа, етти йылдан сонг: «Намаз кьыл, ораза тут!» – деп буюрмагъа герекидир. Он йылдан сонг, урмагъа герекидир. Гъакъылбалыкъ болгъан гиши намазын кьоя буса, шариятта ол гишини оьлтюрмеге буюрадыр. Авлия болгъан гиши де, гъакъылдан тайгъан гиши де, айыкъгъан сонг, намазларын телемейдир. Амма эсирген гиши – телейдир. Намазны болду, оразаны болду, башлагъан сонг, бузуп кьоймакъ, парз эди буса – гъарамдыр, сюннет эди буса – макругъдур.

Парз намазлар бешдир:

Аввалгынчысы – тюш намаздыр, оьзю дёрт ракаат болур. Оьзюню заманы – гюн кёкню ортасындан бир аз таймакъдан башлап, экинди намаз болгунчагъадыр.

Экинчиси – экинди намаздыр, оьзю дёрт ракаат болур. Оьзюню заманы – бир затны гюн ортагъа гелгенде болгъан салкъынындан артыкъ салкъыны, оьзю къадар болмакъдан башлап, маркача намаз болгунчагъадыр.

Уьюнчюсю – маркача намаздыр, оьзю уьч ракаат болур. Оьзюню заманы – гюн батмакъдан башлап, ясси намаз болгунчагъадыр.

Дёртюнчюсю – ясси намаздыр, оьзю дёрт ракаат болур. Оьзюню заманы – кёкде болагъан къызыллыкъ батмакъдан башлап, эртен намаз болгунчагъадыр.

Бешинчиси – эртен намаздыр, оьзю эки ракаатдыр. Оьзюню заманы – танг билинмакъдан башлап, гюн чыкъгынчагъадыр.

Намазны аввал вакътында этмакъ сюннетдир. Намазы къалгъан гиши тез-тез телемеге герекидир.

Телемакъны нийятын, масала, тюш намаз буса: «Мен нийят этдим, парз болгъан дёрт ракаат тюш намазны телеп кьылмагъа Аллагъа» – деп этер.

Гъазирлеген Гь. ОРАЗАЕВ

(Давамы гелеген номерде)

ПАЙХАММАРНЫ ЯШАВУ

Магъаммат КЪАЗАНБИЕВ
журналист

mr-omarov@mail.ru

Башы алдагы номерлерде

Асгъаплардан Умар разияллагы ангу Хаттаб огълыны муслиман болгъаны

О заманда Аллагу Таала Умарны юрегине бир башга гьал салды. Умар: «Къайда, буса ол охуйган затыгъзыны гёрсетигиз магъа», – деди. Фатимат: «Бермеймен!» – дегенде, Умар: «Мен чи шогуар къарап иман салмагъа сююп айтаман, башга зарал этмеге айтмайман, гъали мени юрегиме сиз гирген дин герти деп тюшюп тура», – деди. Къызардашы Фатимат: «Сен капирсен, сени йимиклени къолуна тийме ярайган кагъыз тююл о. О – Аллагъны Каламы; бар, киринип, тазаланып гел!» – деди. Умар барып киринип гелгенде, булар «Тагъа» язылган кагъызланы бердилер.

Умар яхшы къарады, охуп ойлашгъанда бу аятланы маъналары юрегине бек оьтдю, таъсир этди. «Бу сёзлени айтган – герти Аллагъ болма герек, инсанны авузундан айтылма болагъан сёзлер тююл. Мени Мугъаммадгъа элтигиз, мен иман гелтирдим!» – деди. Умарны сёзлерин эшитгенде, баягы яшынган Хабаб чабып чыгып: «Ай Умар! Сагъа сююнчю; пайгъамбар алайгы ссалам – «ай Аллагъ, дин исламны я Умар булан, яда Абужагъал булан гюлючю эт!» – деп два этген этди. О два сени гъакъынгда къабул болуп, бу яхшылыкъ сагъа насип болду», – деди. Шоссагъат Умар разияллагы ангу Хабаб булан пайгъамбаргъа гетдилер.

Бу гелгенни гёрюп, янындагы адамлар къоркъса да, пайгъамбар муну устьюне алып: «Гъей Умар, иман шагъадат гелтир!» – деди. Умар иман салды. Муслиманлар бары да сююнуп, бирден такбир этдилер.

Умар муслиман болгунча, ибадатны яшыртгъын этдилер. Сонг Умар айтды: «Гъей Аллагъны элчиси, биз герти динде тююлбюзмю?» – деди. Пайгъамбар алайгы ссалам: «Дюрбюз!» – дегенде, Умар: «Дагъы не учун яшырабыз, герти иш яшыртгъын болмас», – деди. Пайгъамбар: «Биз азбыз, булар кеп. Гёресен биз гереген къыйынлыкны», – деди. Сонг Умар ант этди: «Сени пайгъамбар этген Аллагъ гъакъыучун, мен капир болуп олтурган мажлисни барына да бусурман болуп да олтурурман!» – деди.

Булар Гъамзат да, Умар да булан оьзлени ибадат этеген ерине гёрюне барып, капирлерден яшырмайган болдулар. О заманда пайгъамбар Умаргъа «Фарукъ» деп ат такъды. Маънасы – «гертини бошну айырагъан» деген сёздюр. Къурайышлар анчакъы⁶² талчыкъдылар, о гюнден алагъа къыйынлы гюн аз болгандыр. Умар Гъамзатдан уьч гюн артда муслиман болду, муну булан бусурманланы санаву къыркъгъа толду.

Мундан сонг хыйлы адамлар бусурман бола башлады.

Асгъапланы бирлери Гъабаш- гъа гетмеги ва капирлер муслиманланы ва Абуталибни тарлыкъгъа салмагъы⁶³

Макка капирлер, дин исламны оьрленип, хыйлылар муслиман болуп, иман салып гёргенде, юреклерни ярылып, муслиманланы хорлама урундулар. Бирин киринип, алагъа зарал берме къарадылар. Динге гирме сюйгенлеге: «Ол Мугъаммад гёзбавчу, пулан» деп сёюп, герти урадылар. Гъасили, иман салган

Нюрлю таварих

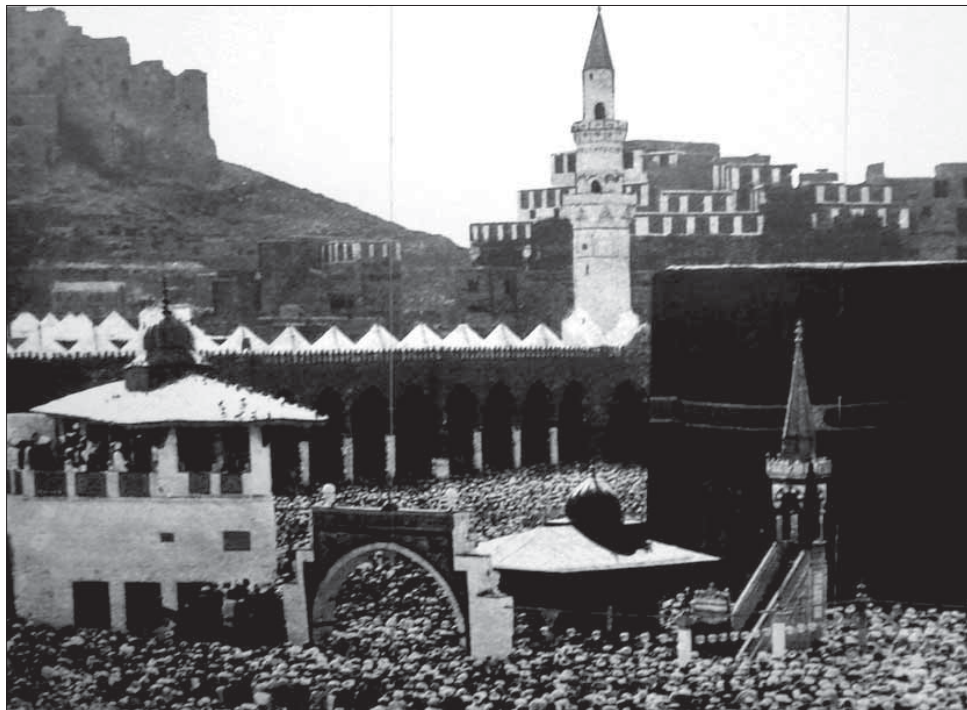
адамланы бек инжитедилер. Абуталиб ва бану-гъашимлер, бусурман болгъаны-болмагъаны бары да, пайгъамбарны ва оьзге муслиманланы капирлени яманлыгъындан къолларындан гелген кюйде сакълай этдилер. Амма Абулагъаб деген къардашы капирлени яны этди.

Шолай, капирлер кеп инжитген саялы, пайгъамбар алайгы ссалам изну берип, бир-экилери Гъабаш деген паччалыкъгъа гьижрат этип гечдюлер. Шо гечгенле-ри ичинде бар этди: Осман разияллагы ангу, аны къатыны, пайгъамбарны къызы Рукъийя, Авам огълы Зубайр, Мазъун огълы Осман, Масъуд огълы Абдулагъ, Авуф огълы Абдуррагъман, Али разияллагы ангуну къардашы Жаъфар, дагъы да шолай бир-эки адамлар бар этдилер.

Гъабашланы паччасы – Нажашы⁶⁴ – инсалпы, маргъаматлы, адилли гиши этди, гьеч гишиге зарал бермекни арив гёрмей

тийишли багъа булан зат сатмай этдилер. Бу къыйында муслиманлар чы амалсыздан турадылар. Амма бану-гъашимлер – пайгъамбарны къардашлары – бусурман да тююл экенчи, намус этип, къардашыкъ этип, Мугъаммадны да, агъар табиь болгъанланы да сакълайбыз деп, къыйынгъа чыдап булар да турадылар. Яшыртгъын тююлесе, булагъа тарыкъ зат гирмей этди. Уьч йыл шулай тарлыкъда турдулар.

Артда, Пайгъамбарны муьжизасы загъыр болуп, о кагъызыны гюе талады. Пайгъамбарлыкъдан онунчу йылда, Жабраил гелип, шол язывну гюе ашагъанны пайгъамбаргъа билдирди. Ол ишни пайгъамбар алайгы ссалам Абуталибге, Абуталиб де капирлеге айтды: «Мугъаммадны шу сёзю герти буса, сиз де инсап этигиз! Ялган буса, мен де аны ташларман», – деди. Абужагъал: «Сёзюбюз – сёздюр, кагъызыны гюе таласа да, еринде

эти. Оьзю Иса пайгъамбарны дининде буса да, буланы бек къабул этип, къонакъ этди. Артда Гъабашда юзге ювукъ хыйлы муслиман жыйылды. Макка капирлер Нажашиге адам йибери: «Баргъан муслиманланы къайтар, дагъы баргъанны уьстюнге де алма», – деп тилесе де, Нажашы тынгламай, баргъан-баргъанны бек сыйлап сакълады. Бу Гъабашгъа гечгенлеге: «Маккадагъы бусурманланы гъали иши бираз тынч болду», – деп эшитип, бирлери алты айдан сонг дагъы да Маккагъа къайтдылар.

Пайгъамбарлыкъдан еттинчи йылда, къурайыш капирлер, муслиманлар гюнден-гюн артып, къыр халкълардан гелип хыйлылар муслиман болгъанын; Гъамзат, Умар йимиклер де иман салгъанын гёргенде, бек къыйналып, Абуталибге: «Сен Мугъаммадны сыйындырып сакълама, аны ташла!» – дедилер. Абуталиб къабул этмегенде, капирлер шулай сёз этдилер: «Муслиман болгъанлар булан, аланы сыйындырып сакълайгъаны учун бану-гъашимлер булан да, алыш-бериш этмейик; алардан къыз алып, къыз бермейик; сатыв-алыв этмейик; аланы гъар ишден гесейик», – деп, Акраманы уланы Мансургъа бир уллу кагъыз («муьагъада») ⁶⁵ яздырып, иттифакъ болуп ⁶⁶ къоллар салдылар. Ол кагъызыны да Каъбаны ичине илип къойдулар.

Бу иш алагъа бек авур тийсе де, не амал?.. Бары да Абуталибни авулуна жыйылып, къамалып турдулар. Базаргъа, къыргъа чыкъгъаны капирлерден хорлукъ, къыйынлыкъ гёредди. Капирлер булагъа

ГЪАМИС

Бу дюнья –
ахыратны
авлагъы

Абуталиб де бар. Сонг Мутъим барып кагъызыны алып къараса: «Аллагъ»-ны атындан къайры затны къоймай таланган экен, пайгъамбарны сёзю герти болган. Мутъим кагъызыны къалгъанын да йыртып ташлап, бану-гъашимлер де, муслиман болгъанлар да тарлыкъдан чыгып, эркин болдулар.

Сонг баягы Гъабашгъа баргъанлардан бир-экилери дагъы да Маккагъа къайтдылар.

Пайгъамбаргъа да, асгъаплагъа да чинк зарал берме сюеген, муслиманланы уллу душманлары, Макка капирлерден шулар этди: чинк башлап – Абужагъал Гъушшам огълы, Умар Гъушшам огълы, Валид Мугъират огълы, Атабат Рабиъа огълы, Шайбат Абумуьит огълы, Имарат Валид огълы, Уммийят Халаф огълы, Ас Вазил огълы, Гъарис Къайс огълы, Асвад Ягъусь огълы, Асвад Муталлиб огълы, пайгъамбарны атасыны къардашы Абулагъаб Абдулмуталлиб огълы этдилер.

Бу Абулагъаб оьзю де, къатыны да бек душманлыкъ этдилер. Буланы гъакъындан Аллагу Таала «Таббат яда Абилагъабин» деген бисмилланы ⁶⁷ да тюшюрдю. Артда шо табунлар бары да хор-эсгик болуп, гъалак болдулар.

Абуталиб ва Хадижа вафат болмагъы ва пайгъамбар алайгы ссалам Сякъифге бармагъы

Шо тарлыкъдан-къыйынлыкъдан чыгып, тогуз айдан сонг, пайгъамбарны атасыны къардашы Абуталиб 87 яшында ахыратгъа гетди. Бу оьлмеге ювукъ болгъанда, пайгъамбар алайгы ссалам аны уьстюне барды. Муну янында Абужагъалны да, Абдулагъ деген гишини де тапды. Пайгъамбар алайгы ссалам: «Гъей къардашым Абуталиб! «Ла илагъа иллаллагъ» деп айт, мен сагъа Аллагъ янында шагъадатлыкъ этейим», – дегенде, Абужагъал: «Ай Абуталиб! Абдулмуталлибни дининден таямысан?» – деди. Пайгъамбар алайгы ссалам нече керен айтган сайын, Абужагъал да, Абдулагъ да баягы сёзюн айттып турдулар. Артда, пакъыр Абуталиб: «Мен Абдулмуталлибни дининде оьлмен», – деп, жан берди.

Пайгъамбар алайгы ссалам муну жаназасына да ⁶⁸ барды. Оьзю: «Рагъмунгуну етишдирдинг, къардашыкъ этдинг, гъей атамны къардашы, сагъа Аллагъ яхшылыкъ берсин!» – деп айта туруп йылай этди. Пайгъамбарлыкъдан онунчу йылда этди. Шо йылны ичинде къатыны Хадижа разияллагы ангу да оьлюп, эки аявлу адамындан айрылып, пайгъамбар алайгы ссалам бек къайгылы болду.

Гъазирлеген Гь. ОРАЗАЕВ
(Давами гелеген номерде)

62. Анчакъы – шончакъы да шолай.

63. (М. Къазанбиевни эсгеривю): Пайгъамбарлыкъдан бешинчи йылда этди. Бу хабар Умар разияллагы ангу ва Гъамзат да муслиман болгунча алдын этди.

64. Нажашы – негус, Гъабаш (Абиссиния, Эфиопия) деген уьлкени пачасына айтылагъан ат.

65. Муьагъада – дыгъар, разилешив.

66. Иттифакъ болмакъ – сейлешмек, разилешмек, ярашмакъ, ярашывлукъгъа гелмек.

67. Сыйлы Къуръандагы 111-нчи сура.

68. Яхсайлы Абдурашит Арсланмурзаевни «Мийраж» деген поэмасы Темирханшурада 1909 й. басмадан чыгъарылган. (Къара: Мавлет йырланы жыйымы. Жыйган Гь. Оразаев. Магъачкъала, 2005-й. с. 140-149).

БИЛМЕ ГЕРЕК

Сайит-афанди
аль-Чиркави

Башы алдагы номерлерде

«Аль-Фатигъа» сураны

КЪЫЙМАТЛЫГЪЫ

Сонг булай да айтылган: «Амин» деген сөзден «алиф» гьарп Аршны бир янында язылган, «мим» – Курсини бир янында, «йа» – Лавхху-л-Махфузда, «нун» – Къаламда. Дуа охуйган гиши «Амин» деп айтаганда, Арш, Курси, Лавх ва Къалам тербенип йибере ва Аллагъга «Амин» деп айтган гишини гунагъларын гечмекни тилей. Аллагъ да, шо дёртно шагъатга алып, шол адамны гунагъларын гече.

Башга ерде булай деп язылган: шо дёрт гьарп Жабрайыл, Микайыл, Исрапил ва Израилни мангалайларында язылган. Бусурман адам «Амин» деп айтаганда, шо дёрт машгур малайик Аллагъга сужда этип, «Амин» деп айтган гишини гунагъларын гечмекни тилей ва шо гьалындан турмай, Аллагъутаала: «Мен шо адамны гунагъларын гечдим», – деп айтмай туруп.

Анас этишдирген гьадисде булай айтыла: «Аль-Фатигъа» сураны биринчи аятын охугъан къулгъа Яратгъаныбыз Аллагъ булай жавап бере (маънасы): «Оъюзюню машгурлюгом булан ант этемен сагъа бу дюньяны да, ахыратны да Мени яхшылыкъларым болажакъ». Экинчи аятын охугъанда, Яратгъаныбыз булай дей (маънасы): «Сагъа – Мени рагъмулугъум бу дюньяда ва ахыратда болажакъ». Уъюнчю аятыгъа булай дей (маънасы): «Сагъа – Мени яхшылыкъым, айрыча янашывум бу дюньяда ва ахыратда». Сонггу аятдан сонг, булай айтылган: «Сагъа – Мени кемегим бу дюньяда ва ахыратда». Арты булан гелеген аятыгъа булай жавап бола: «Сагъа – бу дюньяда тюз ёлгъа тюшювге Мени ёравум». Бир дагы аятдан сонг, булай айтыла: «Сагъа – Мени Элчимни бу дюньяда ва ахыратда шапааты болажакъ». Ондан да сонгусун охугъанда, Яратгъаныбыз булай дей: «Машгурлюгом булан ант этемен, сагъа – бу дюньяда ва ахыратда такаруб болажакъ, демек, Магъа ювукълукъ». Ахырынчы аят охулганда, Аллагъутаала булай дей: «Машгурлюгом булан ант этемен, Мен сени атынгны терс ёлгъа тюшгенлени сиягъындан бузажакъман, сени атынгны иманлы адамланы арасына къошажакъман».

Шогъар ошайган Пайхаммарны бирдагы гьадиси бар: «Аллагъны къулу «Аль-Фатигъаны» биринчи аятын охугъанда, Яратгъаныбызны уллу рагъмулугъуна гёре, ол гишиге биринчи кёкню къапулары ачыла. Экинчи аятын охугъанда – Аллагъны рагъмулугъуна ва берекетине гёре, ол гишиге экинчи кёкню къапулары ачыла. Уъюнчю аят охулганда – Аллагъны машгурлюгюне гёре, уъюнчю кёкню къапулары ачыла. Дёртюнчю аятдан сонг, яхшы ишлер этивге ёл ачылып, яман ишлерден сакълав булан, дёртюнчю кёкню къапулары ачыла. Бешинчи аятдан сонг – бешинчи кёкню къапулары ачыла, бары да яхшылыкъ ва тюз ёлгъа тюшювге насигъат булан бирче. Алтынчы аятдан сонг, алтынчы кёкню къапулары менлиги, башгалардан айырылыву булан ачыла. Ахырынчы еттинчи аят охулган сонг –

Къуръангъа гёре яшама башлайыкъ

ол гишиге еттинчи кёкню къапулары да ачыла, терс ёлгъа тюшмекден сакълап, ислам динде беклешдирип. «Аль-Фатигъа» сураны охуп битгенде, арты булан «Амин» деп айтса, ол адамгъа Аршны къапулары да ачыла, дуасы да къабул этиле.

БИСМИЛЛЯНЫ

КЪЫЙМАТЛЫГЪЫ

Пайхаммарны къатыны Айшат (огъар Аллагъ рази болсун) булай хабарны этишдирген: «Пайхаммаргъа бисмилляны тюшюргенде, Макканы халкъы тавлар Аллагъны макътайгъанын эшитген (тасбигъ). Шогъар къурайшитлер булай деген: «Мугъаммат тавлагъа сигъру этген». Шо заман Яратгъаныбыз Аллагъ Макканы къара тютюнге тутгъан. Пайхаммар булай айтган: «Ким таза юрек тутуп, гьакъ иманы булан бисмилля десе, шону булан бирче тавлар да тасбигъ эте, биз шону эшитмесек де».

Ибну Аббас этишдирген гьадисде булай айтыла: «Ким бисмилляны толу кюйде айтса, Аллагъ шо адамдан 70 тюрлю балагъны арек эте». Али асгъаба булай хабарлагъан: «Ким балагъга тарыгъан буса, ким азаб чеге буса, шол: «Бисмиллягъи-р-Рагъмани-р-Рагъим», – деп айтсын ва Аллагъ шо балагъны тайдырар».

Ибну Аббас булай гьадисни де этишдирген: «Муаллим гиччи яш-муталимге бисмилляны айтдыра буса ва ол шону айта буса, Аллагъ шо муаллимге, ону ата-анасына, муталимге ва ону да ата-анасына жагъаннемден арек болувну бувара».

Ибну Маъсуд дейген башгъа асгъаба бу гьадисни этишдирген: «Ким «Бисмиллягъи-р-Рагъмани-р-Рагъим», – дап айтса, шо адамгъа Яратгъаныбыз Аллагъ бу сёз тагъымдагы гьар гьарпгъа гёре, дёрт минг яхшы иш болдура, этилген дёрт минг яман ишни бузуп тайдыра ва шонча керенге даражасын да артдыра».

Башгъа гьадисде булай айтыла: «Кимесе бирев бисмилля дегенде женнетдеги гури къызлар бу адамны жагъаннемге гийиртмей женнет агълю болмакъгъа Аллагъдан тилей».

Пайхаммар булай айтган: «Ахырат гюн Арасат майдангъа «Бисмиллягъи-р-Рагъмани-р-Рагъим» деп айтып бир гюп адамлар гележек ва чегегенде оланы яхшы ишлери авур тартажакъ. Шону гёрюп бырын халкълар тамаша болажакъ ва булай дежек: «Къарагъыз, буланы яхшы ишлери яманларындан эсе авур гелген кюйге, шолалыкъ олар сёзлерин бисмиллядан башлай болган саялы».

Бисмилля Аллагъны лап къыйматлы аты, демек, Ону лап къыйматлысы (исмуль-аъзам). Мизантерезелени бир янына «Бисмиллягъи-р-Рагъмани-р-Рагъим» деген сёз тагъымны салып, бирев янына бары да кёклени, дюньяланы ва шоланы ичиндегилени салып, оьлчеп къараса, бисмилля авур тартажакъ.

Шолалыкъда, оьрде айтып гетген гишилени яхшы ишлери мол болуп гёрюнмейми дагы?!

Яратгъаныбыз Аллагъ бисмилляны Мугъамматны уьммети учун этген, шону айтган гьар адамны бу ва герти дюньяны балагъларындан сакълажакъ, шайтанлардан да къоружакъ, гьар тюрлю аврулагъа дарман да болажакъ.

Мияраж гече Яратгъаныбыз Аллагъ Пайхаммаргъа кёп тюрлю тамашалыкълар гёрсетген. Женнетде Пайхаммар дёрт оьзен гёрген: сувлу, сютлю, чагъырлы ва баллы. Яратгъаныбыз Аллагъ о оьзлени гьакъында Къуръанда булай айта:

Женнетде Аллагъдан къоркъуп, шаритгъа гёре яшаган муьминлер учун оьзенлер бар.

Сув оьзендегини татыву да, туюю де, ийиси де заман гетип, ердеги сувлар йимик, алышынмай. Масала, Ер юзюндеги сув узакъ заман батмакъда яда бир хабада къалса, о бузула, ондан ийис гелеген бола, туюю де, татыву алышына. Женнетдеги сув буса олай алышынмай.

Сют оьзендеги сют Ердеги сютлерден, гьайванланы сютюнден башгъа. О ачымай ва татывун тас этмей.

Чагъыр оьзенлердеги чагъыр Ерде

ийимик тююл: яман ийисли де болуп, аччы, адамны эсиртеген ва гьакъылындан тайышдыраган. Женнетдеги чагъыр башгъа: ону ичмеге анив, эсиртмей ва гьакъылын тас этдирмей.

Бал оьзенлердеги бал да таза ва башгъа бола. Огъар бир зат да къошулмагъан.

Пайхаммар женнетде бу оьзенлени гёргенде, Жабрайыл малайикге: «Я Жабрайыл, бу оьзенлер къайдан чыгъа ва къайда агъа?» – деп сорай. Жабрайыл да: «Бу оьзенлер къайдан чыгъагъанны чы билмеймен, тек Кавсар кёлге агъагъанны билемен», – деген. Сонг да булай деп къошган: «Сен Аллагъга тиле, Ол сагъа билдирер яда гёрсетер о оьзенлер къайдан чыгъагъанны».

Пайхаммар да шо гьакъда Аллагъга

ГЪАМИС

Алимни
оьлюмю –
лап уллу
балагъ

тилей. Сонг ону янына малайик гелип, савболлашып булай дей: «Гёзлерингни юм, Мугъаммат». Бираз заман гетип, малайик огъар гёзлерин ачмагъа тилей. Пайхаммар булай хабарлай: «Гёзлеримни ачып, бир терекни къырында экенимни гёрдюм. Танажардан этилген уллу куполну гёрдюм, къапулары буса ону яшыл зумруддан эди. Къапуларда къызыл алтындан этилген кирит илинген. Шо куполну уллулугъун айтса, шо онча да уллу эди, ону ичине бу дюньядагы бары да адамланы ва жинлени салса, олар уллу тавну уьстюндеги гиччи къуш йимик яда денгизге ташлангъан квоз йимик болур эди. Шо дёрт де оьзен бу куполну тюбюнден баш ала».

Сонг Пайхаммар хабарын булай узата: «Гери къайтма суйгенде, малайик магъа: «Неге бу къаланы ичине гирмейсен?» – деп сорады. Мен де: «Къапуно уьстюнде кирит болган сонг нечик гирейим дагы?» – дедим. Малайик: «Ач киритни ва гир», – деди. Мен: «Киритни нечик ачайым ачгъычым ёкъ буса?» – деп сорадым. Малайик магъа ону ачгъычы менде деди. Мен буса: «Къайда шо?» – деп сорадым. Малайик магъа: «Шону ачгъычы – «Бисмиллягъи-р-Рагъмани-р-Рагъим», – деди. Сонг мен шо къапуланы янына гелип: «Бисмиллягъи-р-Рагъмани-р-Рагъим», – дедим. Къапулар ачылды. Ичине гирип къараганда, шо дёрт де оьзен къаланы дёрт мююшонден баш алагъанын гёрдюм. Къаладан чыгып бараганда шо малайик магъа: «Къарадынгмы, гёрдюнгмю?» – деп сорады. Мен де къарадым ва гёрдюм дедип. Амма малайик: «Дагы да къара», – деп тиледи. Бирдагы керен къараганда, къаланы дёрт де тамында «Бисмиллягъи-р-Рагъмани-р-Рагъим» деп язылгъанын гёрдюм. Сув оьзен «Бисмиллягъ» дегенни «мим» гьарпындан баш ала эди. «Гъа» деген гьарпдан сют оьзен чыгъа. «Рагъман» деген сёзю «мим» гьарпындан чагъыр оьзен чыгъа. «Рагъим» деген сёзю «мим» гьарпындан буса бал оьзен чыгъа. Шо заман бу дёрт де оьзенни башы «Бисмиллягъи-р-Рагъмани-р-Рагъим» экени билдим. Шо вакти магъа Аллагъдан булай сёзлер этишди (маънасы): «О Мугъаммат. Сени уьмметингдеги ким буса да гьакъ юрекден бисмилля десе, Мен шогъар бу дёрт оьзенден ичмеге имканлыкъ берермен».

СОРАВ-ЖАВАП

– Неге бир мазгъапда яратылган затлар башгъасында гери урула, Пайхаммар чы бары адамлар учун йиберилген?

– Бу ва булай меселдеги соравлар исламны душманларындан чыгъа. Оланы муратлары бусурманланы арасында шеклик тувдурмакъ ва бир-биринден айырмакъ. Жамиятыбызда динни англамайган адамлар кёп болуп барагъаны саялы, олайлагъа мазгъаплар болмаса да ярай деп эсине геле. Гиччирек жавапда мазгъапланы къорчулерин салган дёрт де имамны гьакъында маълуматлар берип турма, олар этишген даражаланы гьакъында айтып битдирме бажарылмас. Оланы бириси де Яратгъаныбызны къаламына яда Пайхаммарны гьадисине къаршы чыгъаган къарар, гьукму чыгъ-

армагъан. Мазгъапланы арасында исламны беш къорчюсюн ва имамны алты белгиси гьакъда къыйышмайганлыкъ, расгелмейгенлик бир заманда да болмагъан ва болмажакъ. Башгъа-башгъалыкълар янгыз ибадатны камиллешдиривге багъышланган къошум затлагъа (фуруь) тие.

Бу дёрт де имам ва оланы мазгъаплары уьмметибиз учун Аллагъны уллу рагъмулугъу. Мазгъапланы къорчулерин салган бу дёрт де имам билим якъдан да, къылыкъ якъдан да ва оьзге якъдан да оьз заманыны лап белгили алимлери болган.

Мазгъапланы башгъалыгында уьммет учун уллу рагъмулукъ бар, неге тююл тарыкъ болганда, гьажатлы шартланы сакълап, башгъа мазгъап айтагангъа къыйышма бола.

МОБИЛЬНЫЙ БАЙЛАВЛУКЪ

– 17 йылда эрге чыкъса, гюнагъмы?

– Бир гюнагъ да туюл. Шо гъакъда алда да язгъан эдик. Къызыяшны кеп гичиде де эрге бермеге ярай (гебин къыйып), тек бирче яшавну, ювукъ болувну ол гъакъылбалыкъ болмай туруп юрютмеге ярамай.

– Оьлюню элли экиси, йылы ислам динде гёрсетилгенми?

– Шариат гёрсетеген кюйде, тазият уьч гонден тозулма тарыкъ. Къыркъы, элли экиси, йылы – олай затлар ёкъ. Амма оьлюге багъышлап дуа, мавлет охумагъа не заманда да ярай, иш этип шо айтылган гюнге байламагъа да тарыкъ туюл.

– Къызыяшгъа духилер себип, орамгъа чыкъмагъа яраймы?

– Ят эргишилер гъис этердей, артыкъ себилген атир ийисер булан уьйден чыкъган тиштайпа бир гъадисде зиналыкъ этеген адам булан тенгледире.

– Борч намазлары бар гишиге, суннет намазлар къылмагъа, Къуръан охумагъа яраймы?

– Озокъда, инг башлап тёлемеге герек намазланы гъайын этмеге тарыкъ, тек бир-бир алимлер гючлю суннет намаз къылмагъа да, Къуръан охумагъа да гери урмай.

– Бурлият дйген атымны Миланагъа алышдырмагъа яраймы?

– Бусурман атны башгъа атгъа гъакъыллы адам алышдырмас.

– Земзем сувгъа булакъ сув къошмагъа яраймы?

– Ярай, бир зат да болмай.

Аявлу охувчулар, янгы рубрикабызгъа SMS-лер геле.

Тюнде шоланы беребиз. Гележекде де шу номерге язмагъа боласыз: 8928 680-55-01

– Бир уланны сюе туруп, башгъа улангъа гюнден эрге бармагъа яраймы?

– Атасы кимге эрге берсе, шону булан къыйышып яшаса яхшы, неге туюл олар авлетине яхшылыкъ туюл ёрмай.

– Биревлер айтагъан кюйде, нашидлеге онда макъамлар согъулагъан саялы тынглама ярамай. Шо тюзму?

– Бу соравгъа толу кюйде гелеген номерлерде жавап гъисапда макъала онгарылар.

– Уланкъардаш-къызардашгъа бир уьйде нече йыл болгъанча бирче ятмагъа ярай?

– Бир уьйде къызардаш-уланкъардаш турувгъа гери урув ёкъ, тек тешеклерин 10 йылдан сонг айырмагъа тарыкъ.

– Шагъбан айда ораза тутма борчму?

– Туюл, суннет.

– Намазны этип сонг ташлап къойса не бола?

– Намазны къоймагъа бир де ярамай, гюнагъ. Шону къоймагъа себеп ёкъ, дюньясына да къутсузлукъ, ахыратына да – жагъаннем.

– Эфтаназияны гъакъында дин не айта?

– Сав адамны оьлтюрмеге ярамай.

– Шариатгъа гёре къыз къачырма яраймы?

– Уьленегенни гъакъында шариатны хас къайдалары бар. Шолагъа гёре, къыз къачырыв гери урула, уллу гюнагъ.

– Намаз жувунган сонг бетин сибирмеге яраймы?

– Сибирмесе заралы ёкъ буса, сибирмесе яхшы.

– Неге газетге бары да соравланы бермейсиз?

– Такрарланагъан ва дин булан байлавлу туюл соравланы чыгъармайбыз.

– Ругъани идара къабул этмейген, тек ерли жамият ишине рази къадиге нечик янашма тарыкъ ва шону артында туруп жамият намаз къылма яраймы?

– Шариатгъа гёре, оьзюню уьстюндегилеги тынгламагъа герек, питне болмасын учун, амма ону артында нмаз тюз бола.

– Къызыяшгъа нече йыл болгъанча иштан ва къысгъа юбкалар гиймеге ярай?

– 6-7 йылдан тутуп къызыяш гъакъылбалыкъ болгъан сонг нечик гийинме тарыкъ буса, шолай гийиндирмеге ата-анасына борч, этмесе гюнагъ.

– Ата-анасыны авлетине къатын алмагъа гючю ёкъ буса, огъар гебини ёкъ кюйде тиштайпа булан яшама яраймы?

– Бир де ярамай, зиналыкъ бола. Гебин къыймагъа да кеп акъча тарыкъ туюл.

– Къатынгишини уьч къызы бар буса, женнет аглю бола деп эшитген эдим. Шо тюзму?

– Шо тюз ва янгыз къатынгишиге тиймей, ону эрине де тие, тек къызлар тувган булан женнет аглю болуп къалмай, оланы исламда тарбияласа бола.

– Къайнанам этген васиятгъа гёре, оьлген сонг ону жувундурма тарыкъ туюл. Шолай этмеге яраймы?

– Къайнананг бусурман гиши буса, оьлген сонг ону жувундурма борч ва шариатгъа къаршы чыгъагъан васиятны гючю болмай.

– Къызыяшгъа ягъынма яраймы?

-- Эрине ярай, ят эргишилеге гери урула.

– Къызлагъа тырнакъларын бояма яраймы?

– Ярай, тек боялган тырнакълар булан намаз жувунма бажарылмай, алдын оланы тайдырма герек бола ва ят эргишилеге гёрюнмейген ерде.

СОРАВ-ЖАВАП

– Уланъяшгъа къызыяш булан къурдашыкъ юрютмеге яраймы?

– Озокъда, ярамай. Ислам дин махрам туюллар булангъы къатнаву гери ура.

– Къурбан союлган къойну терисинден юнню айырма яраймы?

– Къурбан союлган къойну терисин де, юнню де къайсы гъалал иш учун да къоллама ярай.

– Эсин не зат яхшы этмеге бола?

– Эсин гючлю этип болагъан затлагъа такрарлав, къаст къылыв, ашны аз ашав, тагъажут йимик намазны гечелер кеп къылыв гире. Къуръангъа къарап, ону охув да эсин яхшылашдырма бола. Китапны къолгъа алгъанда шу дуаны охуса да, эсин къолайлашдыра деп санала: «Бисмиллагъи ва субханаллагъи вальхамду лиллагъи ва ла илагъа иллаллагъу ва ллагъу акбар ва ла хавла ва ла къуввата илла биллагъил алийюль азимиль гъазизиль гъалим адада кули харфин кутиба ва юктабу абадан».

Сивакны къоллав, бал, кишмиш де эсин яхшылашдыра деп санала.

– Намаздан сонггъу азкарланы ичинден охуйму яда эшитилген кюйде охуса яхшымы?

– Имамгъа, оьзюню артындан намаз къылганлар (маъмумлар) уьйренсин учун, азкарланы эшитилген кюйде охуса яхшы. Маъмумлар биле буса яда янгыз ерде намаз къылынган буса, азкарланы ичинден охуй.

– Биз уьюбюзде межидден чалынагъан азанны да, къаматны да эшитебиз. Уьйде намаз къыла болгъан сонг, къамат чакъыргъанча токътама герекми? Азандан сонг, къаматгъа токътамай намаз къылма яраймы?

– Межидден къамат эшитилгенче токътап турмаса да ярай. Намазны уьйде къылагъан къатынгишилер азандан сонг, оьзлер къамат берип, намаз къылма бола. Межидни къырыларын да яшайган эргишилер буса, намазны межидте къылса яхшы. Эгер эргиши, ювукъ арада межид ёкъ ерде яшай буса, ол оьзю, заманы гелгенде, азан да, къамат да берсе яхшы.

– Мени бырын алтынм бар. Мен шону янгы алтынга алышдырма сюемен, шо саялы кепню берсе. Шолай этмеге яраймы?

– Алтынны алтынга, гюмюшно гюмюшге, сурсатны сурсатгъа сатмагъа ярамай, шо гъарам ва риба санала, неге туюл шолай сатыв алдатывгъа гелтирмеге бола. Булай гезикде, башлап еслик этеген алтынны сатып, шо акъчагъа башгъа алтын алмагъа бола.

АС-САЛАМ-ФОТО

– Бир себеплер болуп, къатынмын гёрмей беш ай яшадым. Эни биз байлагъан гебин бузуламы? Бузула буса, шону нечик янгырта?

– Эр де, къатын да сапар саялы, оьзге тюрлю себеп саялы болсун бир-бирин гёрмеген, бирче яшамагъан булан гебин бузулмай, арадан юз йыл гетсе де.

– Ислам динде къардашланы арасындагъы уьйленивлер яратыламы?

– Шариатгъа гёре, эргиши оьзюне къатын этип зукъарисин алмагъа бола, тек шо макрухгъа (этмесе яхшы затгъа) санала, неге туюл, зукъарилер уьйленгенче де алдын бир-бирин гёре, къардаш къатнаву юроте. Шолайлыкъда, зукъарилер, къардашлар уьйленгенче де алдын къатнайган саялы, оланы бир-бирине бакъган иштагъы да болмай. Шо себепден булай аглюлерде савлукъгъа осал, гъакъыл якъдан арда къалган яшлар тувма бола.

– Сабап деген недир?

– Сабап деген сёз арапчадан «себеп» деп таржума этиле. Биз буса, о сёзю «битик», «гъайкел» деген маънада къоллайбыз. Демек, битиклерде Къуръандан алынган аятлар ва оьзге дуалар язылып, алгъышланы себеби бола. Масала, адам гъар гюн ашайган аш тоймакны себеби бола, неге туюл, Яратгъаныбыз инсанни ашсыз да тойдурма бола. Яда уколлар ва дарманлар, сав болувну себеби санала, неге туюл, Яратгъаныбыз оларсыз да адамны сав этмеге бола. Амма Аллагъу таала бары да затны себеби болагъан кюйде яратган. Шону гъакъылы муьмин адамны сынап къарамакъда. Амма бусурман адам болагъан бары да зат Аллагъны ихтиярына гёре болагъанын билмеге тарыкъ. Шогъар да булай мисал: бичакъ булан экмек гесе бусакъ, нечик ойлашмагъа герекбиз. Бичакъны гесеген этип, огъар гесмеге имканлыкъ берген – Къудратлы Аллагъ. Эгер ким эсе бирев, Аллагъны Къудраты ва ихтияры болмай туруп, бичакъ оьзлюгюнден гесип бола деп ойлаша буса, капирикге тарыма бола.

Натижада, булай пикругъа гелебиз: бичакъ гесмеге бола, Яратгъаныбыз Аллагъ Къудраты булан ва Ону ихтиярына гёре. Гъайкелни гъакъында да лап шолай ойлашма тарыкъ.

РУЗНАМА

СЕНТЯБРЬ (РАМАЗАН)

дни	утрен.	восх.	обеденный	послеобед.	вечерний	ночной
1	4.27	6.12	12.49	16.31	19.30	20.59
2	4.29	6.12	12.49	16.30	19.28	20.57
4	4.32	6.14	12.48	16.28	19.25	20.54
6	4.34	6.17	12.47	16.26	19.21	20.50
8	4.37	6.20	12.47	16.24	19.17	20.46
10	4.40	6.22	12.46	16.22	19.14	20.42
12	4.43	6.24	12.46	16.20	19.10	20.37
14	4.46	6.25	12.45	16.17	19.06	20.32
16	4.49	6.26	12.44	16.15	19.02	20.27
18	4.51	6.28	12.43	16.12	18.58	20.24
20	4.53	6.32	12.42	16.09	18.54	20.20
22	4.56	6.34	12.42	16.08	18.52	20.16
24	4.58	6.36	12.41	16.05	18.48	20.13
26	5.01	6.37	12.40	16.02	18.44	20.09
28	5.03	6.39	12.40	16.00	18.41	20.06
30	5.05	6.41	12.39	15.57	18.38	20.02

Учредитель

Благотворительный фонд «Путь». Газета печатается по согласованию и одобрению Духовного управления мусульман Дагестана

Редакционный совет

Председатель редакционного совета муфтий РД
Ахмад-хаджи АБДУЛАЕВ
Мухаммадханафи-хаджи ГАМЗАТОВ

Редактор

Азиз МИЧИГИШЕВ

Компьютерная группа

Асият ХАНОВА
Ахмед МАГОМЕДОВ
Гульнора АБДУЛАЕВА

Менеджер

Мухаммад ХИРИЯСУЛАЕВ

Газета зарегистрирована Управлением Федеральной службы по надзору за соблюдением законодательства в сфере массовых коммуникаций и охране культурного наследия по ЮФО (г. Ростов-на-Дону).

Свидетельство о регистрации ПИ № ФС 10-6401 от 15 декабря 2006 г.

Индекс 51325

При перепечатке ссылка обязательна.

Набрано и сверстано на компьютерной базе газеты «Ас-Салам». Отпечатано в ООО «Дом печати» по адресу: пр-т Акушинского, 20.

Заказ № _____

Сдано в печать 22 август 2008 г. Тираж 3700 экз.

Адрес редакции

367015, РД, г. Махачкала, ул. М. Ярагского, 128. Тел.: (8722) 61-00-64.

По вопросам подписки и доставки обращаться по телефонам: по Республике Дагестан — 8-988-699-28-24 по г. Махачкале — (8722) 914-222.

E-mail: info@assalam.ru; www.assalam.ru